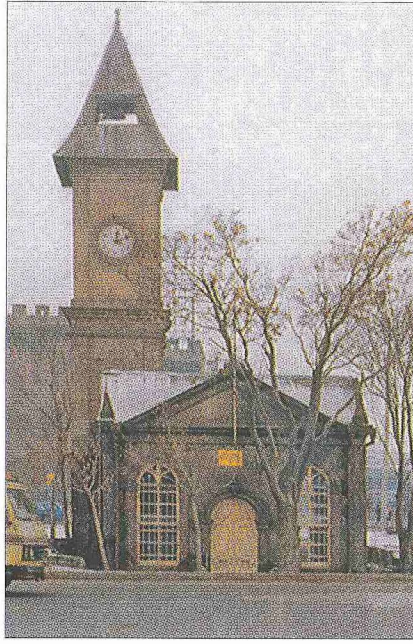

çalar. Bazılarında ise her saat başındaki vuruşlar bir iki dakika ara ile tekrar edilir. Büyük ağırlıklarla çalışan saatler özelliklerine göre haftalık, on beş günlük ve aylık olarak kurulabilir. Her kulenin bir veya daha çok saat kadranı ve çanı bulunabilir.

Osmanlı Devleti coğrafyasındaki saat kuleleri üzerinde Hakkı Acun tarafından yapılan araştırmalarda (bk. bibl.) Anadolu'da ayakta (serbest) kırk dört, bir yapıya bağlanarak kulevari şekilde yükselen on beş, yok olan yirmi beş, yeni yapılan on beş, Arnavutluk'ta altı, Bosna-Hersek'te yirmi üç, Bulgaristan'da otuz beş, Filistin'de bir, Irak'ta dört, İsrail'de beş, Karadağ'da iki, Kosova'da on bir, Libya'da bir, Lübnan'da iki, Makedonya'da on beş, Mısır'da bir, Romanya'da bir, Sırbistan'da bir, Suriye'de üç ve Yunanistan'da on dört olmak üzere toplam 115 saat kulesi belirlenmiştir. Bunun yanı sıra Hindistan, İtalya ve Meksika'ya hediye olarak gönderilen üç eser daha vardır. Ayrıca Haydarpaşa Garı, Galatasaray Lisesi ve Çiçek Pasajı gibi alınlıklarında saatin yer aldığı binalar da bulunmaktadır. Saat kuleleri zamanı gösteren aletleri taşımaları yanında Çanakkale, Dolmabahçe, İzmit ve İzmir'de olduğu gibi kaidelerindeki çeşmelerle sebile; Dolmabahçe, Kayseri, Muğla, Tokat ve Yozgat saat kulelerinin altlarındaki odalarla muvakkithâne görevlerinden başka özellikle Çankırı, Çorum, Samsun, Sungurlu ve Yozgat gibi balkonu bulunanlar yangın kulesi ve sisli havalarda yön gösterici, öte yandan bazılarının taşıdığı hava olaylarını ölçen aletler taşımasıyla da (rüzgâr gülü,

Muvakkithâneî saat kulelerinden 1906 yılında Kayseri Mutasarrıfı Haydar Bey zamanında yaptırılan Kayseri Saat Kulesi

barometre gibi) çok fonksiyonlu yapılar şeklinde kullanılmıştır. Dönemin mimari geleneğini (barok, empire, eklektik ve neoklasik üslup) yansıtan saat kuleleri genellikle sade taş yapılardır. Bunlardan Topkane, Yıldız Sarayı, Dolmabahçe, İzmit ve İzmit saat kuleleri en süslü olanlardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Bursa Ansiklopedisi, Bursa 1956, s. 459; M. D. Çoloviç, "XIX. Yüzyıl Sonunda Makedonya'da Yapılmış Olan Saat Kuleleri", *Bildiri Kitabı (Uluslararası Yapı ve Yaşam 92)*, Bursa 1992, s. 113; a.mlf., "Srednovekovna Kula-Koçani", *Kulturno Nasledstvo*, IX, Skopje 1984, s. 107-112; Hakkı Acun, "Saray-Bosna ve Travnik Saat Kuleleri", *X. Vakıf Haftası Kitabı: 7-10 Aralık 1992*, Ankara 1993, s. 295-298; a.mlf., *Anadolu Saat Kuleleri*, Ankara 1994; a.mlf., "Clock Towers in Turkey", *Image*, sy. 33, Ankara 1990, s. 16-20; a.mlf., "Az Bilinen Saat Kulelerimiz", *İlgi*, sy. 68, İstanbul 1992, s. 28-31; a.mlf., "İstanbul'un Saat Kuleleri", *Zaman İçinde İstanbul*, sy. 51, İstanbul 2004, s. 102-106; Sevim Çakmak, *Sultan II. Abdülhamid'in 25. Culus Yıldönümü Kutlamaları* (yüksek lisans tezi, 2000), MÜ Türkiye Araştırmaları Enstitüsü; İ. Olcaytu, "Sivas Kalesindeki Saat", *Ortayayla*, sy. 15, Sivas 1938, s. 12-15; H. Kreševljaković, "Sa-hat Kule u Bosni i Hercegovini", *Naše Starine*, IV, Sarajevo 1952, s. 211; Enver Behnan Şapolyo, "Saat Kulelerimiz", *Önasya*, IV/44, Ankara 1969, s. 10-11; Vahide Gezgör, "Dolmabahçe Saat Kulesi", *Milli Saraylar*, sy. 1, Ankara 1987, s. 124-128; V. Plevneş, "Konzervacija i Rekonstrukcija na Saat Kula vo Ohrid", *Lihnid*, VI, Ohrid 1988,

s. 286; Necmi Ülker, "İzmir Saat Kulesi", *Lale*, sy. 7, İstanbul 1990, s. 9-14; V. Koçankovska, "Saat Kula vo Bitola", *Zbornik na Trudovi*, sy. 12-13-14, Bitola 1992-95, s. 44-65; V. Perçijarevska, "Saat Kulata vo Prilep", *Kulturno Nasledstvo*, XXII-XXIII (1995-96), Skopje 1997, s. 205-223; İ. Sakelariyev, "Saat Kulesi-Yiğitlik ve Şiir", *Şumen: Şumenci Gazetesi*, sy. 1, Şumnu 2000, s. 4; "Sa-at Kuleleri", *Ümit*, sy. 30, Şumnu 2000, s. 20; Şefaattin Deniz, "Safranbolu Saat Kulesi", *Tarih ve Düşünce*, sy. 69, İstanbul 2006, s. 62-65.

HAKKI ACUN

SÂÂTÎ, Ahmed b. Abdurrahman

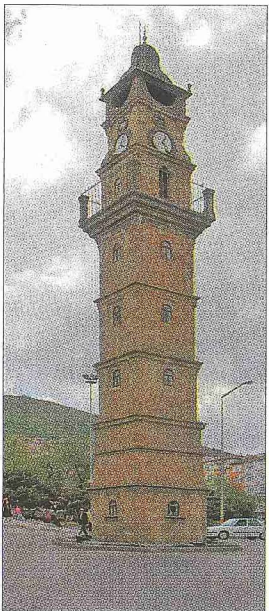
(أحمد بن عبد الرحمن الساعتي)

Ahmed b. Abdurrahman
b. Muhammed el-Bennâ es-Sââtî
(1884-1958)

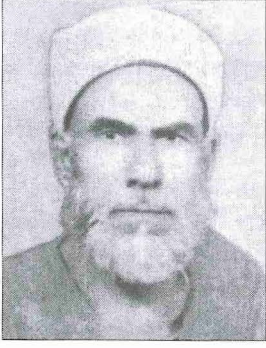
Mısırlı hadis âlimi.

Nil nehri kıyısındaki Şimşire (Şemşire) köyünde doğdu. Babası ve kardeşleri çiftçilikle meşguldü. Hıfzını tamamladıktan sonra köyüne yakın olan İskenderiye'ye gitti ve orada dört mezhebe göre eğitim verilen Şeyh Mescidi'ne yerleşerek öğrenimine devam etti. Bir müddet sonra tahsilini sürdürürken bir saatçinin yanında saat tamiri ve satıcılığına başladı. Zamanla bu meslekte uzmanlaşıp saat ticareti yaptığı için Sââtî diye anıldı. Ardından köyüne döndü, evlendi ve Buhayre vilâyetine bağlı Mahmûdiye kasabasına yerleşti. Belde-nin imamı ve âlim bir zat olan Şeyh Muhammed Zehrân ile ilmi müzakerelerde bulundu. *Kütüb-i Sitte*'yi ve diğer bazı hadis kaynaklarını okuduktan sonra 1929'da Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'ini mütalaa etmeye başladı; hayran kaldığı eserleri konularına göre tertip etmeyi düşündü. Çeşitli ilim adamlarının ve özellikle Muhammed Zehrân'ın teşvikleriyle çalışmaya başladı. Sââtî büyük oğlu Hasan el-Bennâ'nın öğrenimi için Kahire'ye göç etti. Burada Ezher ulemâsı ve dünyanın çeşitli yerlerinden gelen âlimlerle tanışma imkânı buldu. Kahire'de tuttuğu büroda çalışmalarına ve *el-Müsned*'in tertibine devam etti. Bürosu ulemâ ve araştırmacıların uğrak yeri oldu. 1932'de çalışmasını tamamlayıp basımını titizlikle takip etti. Eserin XX. cildini tashih ederken hastalandı. Birkaç gün sonra, 8 Cemâziyelevvel 1378'de (20 Kasım 1958) vefat etti. Şeyh Seyyid Sâbık'ın kıldırıldığı cenaze namazının ardından Karâfe Mezarlığı'nda şehid oğlu Hasan el-Bennâ'nın yanında defnedildi.

Eserleri. 1. *el-Fethu'r-rabbânî li-ter-tîbi Müsnedi'l-İmâm Ahmed b. Han-*

Balkonlu saat kulelerinden 1897 tarihli Yozgat Saat Kulesi

Ahmed
b. Abdurrahman
es-Sââtî

bel eş-Şeybânî. Sahâbî râvilerine göre tertip edildiği için araştırma yapanların kolayca faydalanamadığı *el-Müsned*'i konularına göre yeniden düzenlemiş, rivayetlerin senedlerini çıkarmış, yalnız merfû hadislerin sahâbî râvisini, mevkuf ve maktû haberlerin ilk râvisini zikretmekle yetinmiştir. Bununla birlikte gerekli gördüğü yerlerde diğer râvilerle veya senedin tamamına yer verdiği de olmuştur. Aynı sahâbîden gelen mükerrer hadislerin mâna bakımından en genişini, sened bakımından en sağlamını almış, eserine kaydetmediği rivayetlerde bazı ziyadeler ve açıklamalar bulunuyorsa bunları parantez içinde zikretmiş, ziyade kısım fazla ise ve mânâyı ihlâl ediyorsa onları da hadisi zikrettikten sonra göstermiştir. İki tarikten biri anlam ve hüküm itibarıyla daha geniş, diğeri sened bakımından daha sahih ise iki rivayeti de kendi lafızlarıyla ayrı ayrı kaydetmiştir. Hadis birden fazla sahâbîden rivayet edilmişse en fazla hüküm içeren ve sene di en sahih olanı alıp diğerlerine işaret etmekle yetinmiştir. Sââtî, bu eserinde Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde bulunan her rivayete yer verdiğini, bilerek hiçbir rivayeti dışarıda bırakmadığını belirtmiştir. Birçok hükmü içeren uzun hadisleri önce uygun gördüğü konuda bütün olarak vermiş, ardından diğer konularla ilgili kısmını o bölümlerde zikretmiştir. Kısa olduğu halde birkaç hükmü içeren hadisleri de içerdiği hükümlerle ilgili yerlerde tekrar etmiştir. Kitap başlıca yedi kısma ayrılmış olup bunlar tevhid ve usûlû'd-dîn, fıkıh, tefsîrû'l-Kur'ân, terğib ve terhib, tarih, ahvâlû'l-âhire ve'l-fiten bölümleridir. Müellif bu eserini *Bülûgu'l-emânî min esrârî'l-Fethî'r-rabbânî* adıyla şerh ederek garîb ve müşkil lafızların mânalarını açıklamış, hadislerin senedlerini *el-Müsned*'de olduğu gibi nakletmiş, tahrirlerini yapmış ve bazı hadislerin hükmünü belirtmiştir. Eser şerhiyle birlikte yirmi dört cilt halinde yayımlanmıştır (Kahire 1353-1358). Kitabı Rifat Oral ve Süleyman Sarı

Türkçe'ye çevirmeye başlamış, bir bölümünü beş cilt halinde yayımlamıştır (Konya 2003-2004). 2. *Bedâ'î'u'l-minen fi cem' ve tertîbî Müsnedi's-Şâfi'i ve's-Sünen*. Kitapta, İmam Şâfi'i'ye nisbet edilen *el-Müsned* ve *es-Sünen* adlı eserler bir araya getirilmiştir. Bunlardan *el-Müsned*, isnadında İmam Şâfi'i'nin yer aldığı merfû ve mevkuf rivayetleri Ebû'l-Abbâs Esamm'ın bir araya getirerek oluşturduğu *Müsnedü's-Şâfi'i*, *es-Sünen* ise Ebû Ca'fer et-Tahâvî'nin rivayet ettiği *Sünenü's-Şâfi'i*'dir. Sââtî bu iki eseri mükerrerlerini hazfederek ve hadisleri fıkıh bablarına göre düzenleyerek *Bedâ'î'u'l-minen* adıyla bir araya getirmiş, daha sonra bu çalışmasına *el-Kavlû'l-âsen şerhu Bedâ'î'u'l-minen* adını verdiği kısa bir şerh yazmıştır. Kitap şerhiyle birlikte neşredilmiştir (I-II, Kahire 1950). 3. *Minhatû'l-ma'bûd fi tertîbî Müsnedi'l-Tayâlisî Ebî Dâvûd*. Sââtî, Kâtib Çelebi'nin ilk müsned tasnif eden kimse olarak tanıttığı Ebû Dâvûd et-Tayâlisî'nin (ö. 204/819) *el-Müsned*'inin üslûbundan ve âli isnadından etkilenerek üzerinde çalışmaya başlamış, eserin matbu nüshasında eksik olan sekiz sahâbî müsnedini Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inden tamamlamıştır. Kitabı baştan sona okuyarak daha önce musahhihlerin yaptığı düzeltmelerle birlikte kendi tashihlerini de matbu nüshaya işlemiştir. *el-Fethu'r-rabbânî*'de yaptığı gibi eseri fıkıh bablarına göre tertip ederek toplam 2767 hadisi yedi ana bölüm altında düzenlemiştir. Bunlar tevhid ve usûlû'd-dîn, fıkıh, tefsir, terğib ve terhib, tarih, âlâmâtû's-sâa ve fiten, kıyamet ve ahvâlû'l-âhire bölümleridir. Bu bölümlerin altında bablar yer almış, bab başlıkları konuyla ilgili hadislerin kolayca bulunmasını sağlayacak biçimde tertip edilmiştir. Sââtî gerekli gördüğü yerleri açıklamak, bazı konulardaki eksikleri tamamlamak, okumasında güçlük bulunan kelimeleri harekelemek için *et-Ta'îlîku'l-mahmûd 'alâ Minhati'l-ma'bûd* adını verdiği bir eser daha yazmış ve iki eser bir arada yayımlanmıştır (I-II, 1372-1373/1952-1953).

BİBLİYOGRAFYA :

Sââtî, *el-Fethu'r-rabbânî*, XXIV, 232-237; a.mlf., *Bedâ'î'u'l-minen*, Kahire 1950; a.mlf., *Minhatû'l-ma'bûd*, Beyrut 1400, I, 2-16; Zirikî, *el-A'âm* (Fethullah), I, 148; Sâlihiyye, *el-Mu'cemü's-şâmil*, III, 137; Muhammed ez-Zühaylî, *Mer-ci'u'l-ûlûmî'l-İslâmiyye*, Dimaşk, ts. (Dârü'l-ma'rife), s. 293; İbrâhim el-Beyyûmî Gânim, "Hasan el-Bennâ", *DİA*, XVI, 307; M. Yaşar Kandemir, "el-Müsned (Tayâlisî)", a.e., XXXII, 103; a.mlf., "el-Müsned (Ahmed b. Hanbel)", a.e., XXXII, 105.

İSMAİL HAKKI ÜNAL

SÂÂTÎ, Ahmed Fevzî

(أحمد فوزي الساعاتي)

Ahmed Fevzî b. Ahmed
es-Sââtî ed-Dimaşkî
(ö. 1924)

Suriyeli din âlimi.

Dimaşkî Kürt asıllı bir aileye mensuptur. Tahsilini Dimaşk'ta tamamladı. Suriye topraklarının Osmanlı hâkimiyetinden çıkmasından sonra ülkenin Posta-Telgraf Teşkilâtı'nda umum müdür olarak görev yaptı. Hayatının tamamına yakını Dimaşk'ta geçiren Sââtî 1924'te burada vefat etti. Ancak bazı kaynaklar onun ölüm tarihini 1930 olarak vermektedir (Nüveyhiz, I, 55; Zirikî, I, 197; İbrâhim b. Abdullâh el-Hâzîmî, II, 582). Sââtî'nin ilmî şahsiyetinde Seleflik doğrultusundaki temayüller ağırlık kazanır. Eserlerinden onun Vehhâbîlik akımına olumlu baktığı anlaşılmaktadır. Temel İslâmî ilimler yanında müsbet bilimlere de ilgi gösterdiği, dönemin materyalist akımlarına ve ülkesindeki misyonerlik faaliyetlerine karşı çalışmalar yaptığı bilinmektedir. Mütevazî bir hayat yaşaması ve yöneticilik görevinin şöhret kazanmasına elverişli olmaması sebebiyle fazla tanınmamış, bu yüzden kaynaklarda kendisine yeterince yer verilmemiştir. Yaşadığı dönemin diğer Şam ulemâsı gibi onun da Osmanlı Türkçesi'ne vâkıf olduğu kaydedilmektedir.

Eserleri. 1. *Mışkâtü'l-ûlûm ve'l-be-râhîn fi ibtâlî edilleti'l-mâdiyyîn* (Dimaşk 1338). Müellifin en hacimli çalışması olup eserde dönemin bilimsel gelişmeleri ele alınmakta ve naslar ışığında materyalist görüşler reddedilmektedir. 2. *Nüzhetü't-tullâb fi ta'limi'r-mer'e ve ref'i'l-hicâb* (Dimaşk 1921). Müslüman kadının eğitim ve öğretimi üzerinde durulan risâlede, modernleşme sürecinin, İslâm toplumunda kadının sosyal ve hukukî konumunda meydana getireceği değişikliklere temas edilmekte, İslâm kültürüne bağlı kalınarak bu eğitimin nasıl sürdürülebileceği tartışılmaktadır. 3. *el-Burhân fi icâzî'l-Kur'ân* (Dimaşk 1924). 4. *el-İnsâf fi da'veti'l-Vehhâbiyye ve huşûmihim li-ref'i'l-hilâf* (Dimaşk 1340). Selef akımının Arap dünyasında güçlenmesi ve mezhepler arasındaki ilişkilerin hoşgörü sınırlarını aşması karşısında kaleme alınan risâlede Vehhâbîlik hareketine olumlu yaklaşılmakta, mezhepler arasında ortaya çıkan anlaşmazlıkların giderilme yöntemleri konusunda önerilerde bulunmaktadır (Brockelmann, III, 436). 5. *Kenzü'l-berâ*